СУДОВО-ПСИХОЛОГІЧНА ЕКСПЕРТИЗА НЕПОВНОЛІТНІХ У ЮВЕНАЛЬНІЙ ЮСТИЦІЇ[1] *(мова оригіналу — російська; назву подано в перекладі)*

Шипшин С. С.

Реферат. Коли йдеться про судово-психологічну експертизу неповнолітніх, слідчі, судді, адвокати й експерти зазвичай уявляють неповнолітнього обвинуваченого чи підсудного. Шипшин С. С., співробітник Південного регіонального центру судової експертизи Міністерства юстиції рф (Ростов-на-Дону), доводить, що із запровадженням ювенальних підходів і принципів відновного правосуддя до поля зору правозастосувача потрапляють також неповнолітні потерпілі та свідки, яким правопорушенням завдано психотравми. Дитина через незавершеність фізіологічного, психічного й особистісного розвитку потребує посиленого захисту і в кримінальному процесі, і в цивільно-правових відносинах, і у сфері, яку охороняє адміністративне право; саме ці потреби практики, за автором, стимулювали розвиток експертизи неповнолітніх. Спираючись на експертну практику, автор окреслює коло справ. У кримінальних найчастіше трапляються статеві злочини (ст. 131–135 КК рф), далі злочини проти життя і здоров'я (ст. 111–119, 121–122), а останніми роками також злочини проти здоров'я населення й суспільної моралі (ст. 230, 240, 242.1) та проти сім'ї й неповнолітніх (ст. 150–151, 155–156). У цивільних справах це спори про позбавлення чи обмеження батьківських прав, місце проживання дитини після роздільного проживання батьків, порядок спілкування з батьком і усунення перешкод у спілкуванні з родичами (ст. 1078 ЦК, ст. 65–67, 70, 73 СК рф), в адміністративних застосовується ч. 2 ст. 2.3 КпАП рф. Замість наявного поділу на експертизу обвинувачених, свідків і потерпілих та окремо потерпілих від статевих злочинів автор пропонує класифікацію за процесуальним статусом дитини: експертиза неповнолітнього правопорушника, потерпілого і свідка. Серед експертних завдань названо оцінку ризику повторного правопорушення, з'ясування випадковості чи закономірності вчинку з огляду на індивідуальні й соціально-психологічні чинники, виявлення «захисних» чинників ресоціалізації, оцінку показань свідка, коли вони неповні, суперечливі чи не узгоджуються з іншими доказами, а також встановлення моральної шкоди потерпілим, передусім від сексуального насильства. Підсумок тез: предметом експертизи має бути психічний стан дитини в юридично значущій ситуації незалежно від її процесуального статусу, а для цього потрібні універсальні методичні підходи та програми підготовки експертів, які спеціалізуються на дослідженні дітей. Українським експертам-психологам і юристам така класифікація допоможе точніше формулювати питання в кримінальному провадженні, у спорах щодо місця проживання дитини та у справах про відшкодування моральної шкоди.

Ключові слова: судово-психологічна експертиза, неповнолітні, ювенальна юстиція, відновне правосуддя, неповнолітній потерпілий, неповнолітній свідок, неповнолітній правопорушник, моральна шкода, місце проживання дитини, класифікація експертиз.

Forensic Psychological Examination of Minors in Juvenile Justice

Shypshyn S. S.

Abstract. Practitioners usually associate the forensic psychological examination of minors with a juvenile defendant. Shipshin S. S., of the Southern Regional Centre for Forensic Examination of the Ministry of Justice of the russian federation (Rostov-on-Don), argues that the introduction of juvenile justice approaches and restorative justice principles also brings into focus minor victims and witnesses traumatised by an offence. Because a child's physiological, mental and personal development is

incomplete, children need enhanced protection in criminal, civil and administrative proceedings, and these needs of practice have driven the development of such examinations. Drawing on expert practice, the author maps the relevant cases: in criminal proceedings, sexual offences are the most frequent, followed by offences against life and health and, more recently, offences against public health and morality and against family and minors; civil cases concern deprivation or restriction of parental rights, a child's place of residence after parental separation, contact with a non-resident parent and obstacles to contact with relatives; administrative cases are also covered. Instead of the existing division into examinations of accused minors, of witnesses and victims, and of victims of sexual offences, the author proposes a classification by the child's procedural status: examination of a minor offender, a minor victim and a minor witness. Typical expert tasks include assessing the risk of reoffending, identifying protective factors for resocialisation, evaluating incomplete or contradictory testimony and establishing psychological harm to victims. The author concludes that the subject of examination should be the child's mental state in a legally relevant situation, which requires unified methodological approaches and specialised training for experts working with children.

Keywords: forensic psychological examination, minors, juvenile justice, restorative justice, minor victim, child witness, juvenile offender, psychological harm, child residence disputes, classification of examinations.

Першоджерело: *Шипшин С. С. Судебно-психологическая экспертиза несовершеннолетних в ювенальной юстиции. Коченовские чтения «Психология и право в современной россии». 2010. С. 156–157.*[2] *Реферат оприлюднено в журналі 30.11.2013.*

References

1. Shypshyn S. S. Sudovo-psykholohichna ekspertyza nepovnolitnikh u yuvenalnii yustytsii [Forensic Psychological Examination of Minors in Juvenile Justice] : referat. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2016. Vol. 1, No. 5 (5). URL: https://expertize-journal.org.ua/psihologicheskaya-ekspertiza/373-sudebno-psikhologicheskaya-ekspertiza-nesovershennoletnikh-v-yuvenalnoj-yustitsii (onovlena versiia vid 30.11.2013). [in Ukrainian].

2. Shipshin S. S. Sudebno-psikhologicheskaya ekspertiza nesovershennoletnikh v yuvenalnoy yustitsii. Kochenovskie chteniya "Psikhologiya i pravo v sovremennoy rossii". 2010. S. 156–157. URL: https://psyjournals.ru/nonserialpublications/kochenovskie_chteniya_2010/contents/kochenovskie_chteniya_2010_41376.pdf (data zvernennia: 04.11.2026). [in Russian].